

П. С. Добридень, студентка групи ЛТМ-1-19-1.4д, V курс, спеціальність «Літературна творчість»

Науковий керівник: Т. І. Вірченко, професор кафедри української літератури і компаративістики, доктор філологічних наук

Скетчбук як креативна програма

В дослівному перекладі скетчбук означає альбом для начерків (з англійської *sketch* – замітка, нарис). Кожен, чия робота безпосередньо або побічно пов'язана творчістю в області графіки, живопису, скульптури, літератури, обов'язково працює зі скетчбуком.

Скетчбук в формі записної книжки, альбому для ескізування мав в своєму розпорядженні і геніальний Леонардо да Вінчі. Наприклад, крім його полотен і письмових праць до нас дійшло безліч замальовок, начерків, записів роздумів великого майстра. У цьому сенсі можна говорити про те, що Леонардо да Вінчі використовував у своїй роботі скетчбук. Якщо ж говорити про скетчбук, як про самостійну область творчої діяльності, то таке значення він отримав лише в ХХІ столітті, ставши не тільки записником художників, а й важливим інструментом для творців багатьох галузей [3, с. 153].

Зазвичай скетчбук – це блокнот невеликого розміру, який зручно завжди мати з собою. Він як записна книжка, тільки для малювання. Це ідеальний інструмент для фіксування ідей і задумів, переживань, замальовок емоційного стану. Скетчуками у своїй роботі можуть користуватись художники, архітектори, модельєри, письменники, скульптори, дизайнери інтер'єрів, стилісти тощо.

Практично кожен, хто так чи інакше пов'язаний з творчістю, має таку книгу. Більш того, професіонали зазвичай мають по кілька скетчбуків для різних цілей. Приміром, якщо говорити про літературних творців, то для них це зручний спосіб фіксування всіх ідей, роздумів, планування створення творів, описів героїв та продумування фабули твору. Один скетчбук письменник може використовувати для створення образів персонажів: малювати їх, писати чіткі описи зовнішності та характеру, занотовувати певні

фрази. А в іншому можливо будуть схематизовані родинні та дружні зв'язки між персонажами та розвиток сюжету.

Для творчих особистостей, навіть якщо їх робота пов'язана з чимось іншим, скетчбук часто грає роль своєрідного щоденника: у ньому можна замальовувати враження, цікаві знахідки, та й просто вести його для задоволення. Такі книжки привабливі тим, що в них можна не тільки малювати і робити позначки, але і вклеювати надихаючі вирізки з журналів, колажі з кольорового паперу, обривки малюнків, листівки, будь-які матеріали, які можна якось прикріпити. Це надає скетчбуку неповторний шарм і індивідуальність.

Якщо ж детальніше аналізувати друковані скетчбуки, то вони створені для того, щоб дізнатись теоретичні основи та намагались втілити їх на практиці. Читач і творець має змогу вправлятися у своїх уміннях прямо на сторінках книжки, записати свої ідеї, почати щось писати (і не має значення буде то вірш, есе, казка або початок нового бестселера, головне почати) або відточити свою майстерність, дотримуючись прочитаних порад.

Розглянемо кілька літературних скетчбуків українського видавництва «Пабулум», аби краще осягнути їхню суть. Отже, у полі нашого зору виявились дві книги: «Пиши сильно: практичні вправи, поради, теорія», упорядкована Літосвітою, та «Всі крапки над «і»сторією. Сторітелінг для сценаристів, письменників та блогерів» Сергія Гаврилова.

Так, книга «Пиши сильно» містить чітко структуровану теоретичну базу, підкріплену схемами. Інформація викладена стисло, але цілком доступно і зрозуміло. Автори додали по кілька вправ після кожного теоретичного викладу відповідно до теми, але вправи в межах скетчбуку типові, вони розроблені для удосконалення навичок писати, а не на розвиток уяви або творчих здібностей. Розглянемо на прикладі. Так, читаємо: *«Засічіть 10 хвилин. Строго дотримуючись часу, напишіть текст, починаючи зі слів “Я пам'ятаю...”. Текст може бути про ваші спогади, вчорашню зустріч з друзями, книгу, яку ви прочитали рік тому...»* [2, с. 18],

або завдання, де пропонують скласти список улюблених книг, фільмів та простежити, які теми найчастіше порушуються.

Нам здається, що вправи такого типу несповна розкривають творчу особистість. У порівнянні, наприклад, з працею американської письменниці Джулії Кемерон «Право писати. Запрошення і залучення до письменницького життя її», ми звернули увагу, що в українських книгах, які аналізуються, вправи більше спрямовані на відточування навичок письма, а в цій книзі подаються інструменти для «знаходження» натхнення і це привертає увагу. Письменниця називає одну з методик, подану нижче, «творчим побаченням», зазначаючи, що подібні ритуали укріплюють гарний настрій та підігрівують натхнення й осяяння, а це у результаті виливається на сторінки.

«Засічіть годину часу. Забирайтеся з дому, вирушайте куди-небудь подалі від звичних маршрутів і влаштуйте що-небудь радісне й авантюрне. Все наодинці. Не майстерність показати, а знайти містерію. Виберіть заняття, яке б схвалила ваша внутрішня дитина, внутрішній художник або дослідник. Пам'ятайте: це називається “творчим побаченням” – і творчості, і побачення в ньому має бути порівну. Задумайте що-небудь цікаве і не здумайте «динамити» самих себе... Що б не вибрали, вирушайте туди наодинці з собою. Вбирайте образи і враження...» [4, с.112]

Також у книзі «Пиши сильно» наявна постійна рубрика «Поради», що містить висловлювання відомих та визнаних письменників відповідно до теми – безумовна перевага книжки. Наприклад, до розділу «Тема твору» Оксана Забужко дає такі поради: багато і «професійно» читати, працювати над мовою 24 години на добу, тренувати пам'ять і спостережливість, намагатись розуміти інших людей. А Олександр Бойченко ділиться своїми сімома головними порадами майбутньому колумністові.

Натомість у «Всі крапки над «і»сторією» виклад теорії набагато повніший, але менш структурований. Автор висвітлює важливість наявності конкретної теми та ідеї у творі, зазначає, що мають бути присутніми апеляції до базових потреб людини, детально зупиняється на створенні фабули і

сюжету, а також багато уваги приділено розділам «Герой» та «Сценарна структура».

Вправи, що вміщено в книзі, ще більш типові та одноманітні, тут більшість вправ створена у вигляді риторичних питань, на які має відповісти читач: Чому? Для чого? З якою метою? І це не завжди ефективний спосіб для початку створення свого твору, це більше схоже на критичний аналіз вже після написання. Проте є в цій книзі цікавий авторський хід – це вдале поєднання теоретичних питань та літературних прикладів. До кожної теми тут подані приклади зі всесвітньовідомих фільмів. Вважаємо такий хід оригінальним та корисним – читач краще сприймає подану інформацію, коли має можливість аналізувати конкретні приклади.

Отже, у скетчбуках автори зазвичай подають нам такі розділи:

- теоретичні поняття (жанр, тема та ідея, фабула і сюжет, конфлікт, герой, стиль тощо);
- досвід визнаних та поради, перевірені часом та відомими людьми (Оксана Забужко, Катерина Бабкіна, Любо Дереш, Тарас Прохасько, Олександр Бойченко);
- практичні вправи (зазвичай розраховані на удосконалення навичок письма, а не на розвиток уяви та пошуку натхнення)
- професійні інструменти та творчі лайфхаки (Наприклад, Юрій Андрухович каже: *«Якщо вже почав писати, то пиши так, наче цей твір у тебе останній»* [2, с.79] або Андрій Любка радить: *«Вигадайте повнокровного героя, і він сам встряватиме у всі негараздию»* [2, с.95]).

Аналізуючи сказане, робимо висновок, що скетчбук має кілька унікальних рис: це невелика за розміром книга, яка мислиться як навчальний і творчий водночас простір для народження креативних ідей. Структура таких книг подібна: теоретичні питання, поради і вправи, здебільшого типові.

Функціонал такої книги широкий і не може бути обмеженим якимись рамками. Це щоденник для запису ідей, відточування своєї майстерності,

книга для натхнення та творчості, іноді скарбничка мудрості та досвіду. Використання скетчбуків привчає творців зберігати побачене, занотовувати свої ідеї, емоції, враження та переживання.

Список літератури:

1. Всі крапки над «і»сторією. Сторітелінг для сценаристів, письменників та блогерів [текст] / Сергій Гаврилов. – Київ : Пабулум, 2019. – 296 с.
2. Пиши сильно: практичні вправи, поради, теорія [текст] /упоряд. Litosvita. – Київ : Пабулум, 2017. – 240 с.
3. Русский космизм: история и современность : сборник трудов по материалам научной конференции 16 ноября 2017 г. Ч. 2 / кол. авторов ; под общ. научн. ред. Т.Ю. Кирилиной. – Москва : РУСАЙНС, 2018. – 320 с.
4. Право писать. Приглашение и приобщение к писательской жизни [текст] / Джулия Кемерон. – Москва : Livebook Publishing Ltd, 2014. – 388 с.